

УДК 338.432:631.1

ДАНИЛЮК О.О., аспірантка
Науковий керівник – ПОЛЩУК Н.В., д-р екон. наук
Вінницький національний аграрний університет
spiritspan@gmail.com

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИБОРУ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті окреслено основні аспекти інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. Досліджено фактори впливу на інноваційну діяльність підприємств АПК. Встановлено, що високий інноваційний потенціал підприємства, достатня кількість інноваційних ресурсів та цільове використання інвестицій є рушійною силою на шляху до інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. Здійснено аналіз динаміки капітальних та прямих іноземних інвестицій у сільське господарство Вінницької області за 2007–2012 роки. Запропоновано звернутись до такого інструменту управління, як логістика із синергетичними зв'язками. Обґрунтовано необхідність застосування цієї стратегії в сучасних умовах ринкових відносин.

Ключові слова: інноваційний потенціал, інноваційні ресурси, логістика, синергія, конкурентоспроможність підприємства.

Постановка проблеми. Вітчизняний аграрний сектор України в умовах трансформування ринкового господарства та падіння національної економіки потребують впровадження інновацій. Перехід сільськогосподарських підприємств на шлях інноваційного розвитку уможливить не тільки підвищення ефективності сільського господарства та конкурентоспроможності на ринках збуту, але й стане рушійною силою на шляху розвитку вітчизняної економіки в цілому та сприятиме підвищенню загального рівня достатку українського населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, які стосуються формування, управління й організації інноваційних процесів на підприємствах, інноваційної моделі їх розвитку були та залишаються предметом досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Окресленим питанням присвячені роботи вітчизняних учених, серед яких: Антонюк Л.Л., Верхоглядова Н.І., Василенко В.О., Дацій О.І., Дем'яненко М. Я., Кісіль М. І., Краснокутська Н. В., Кропивко М.Ф., Макаренко П. М., Малік М.Й., Поліщук Н.В., Саблук П.Т., Сіренко Н.М., Федулова Л.І., Чичун В. А., Шквиря Н.О., Шкворець Ю.Ф., Юшина С.О. та ін.

Серед зарубіжних дослідників, які займались вивченням питань інноваційного розвитку, можна виділити: Друкера П., Ільєнкову С., Куна Т., Менсфілда Ф., Пригожина А., Уотермана Р., Фостера Р., Фрімена К. та ін.

Незважаючи на масштабність і широту проведених зазначеними та іншими авторами досліджень інноваційних процесів та стратегій їх формувань, багато аспектів стосовно цих процесів потребують уточнень. Підлягають уточненню деякі дискусійні питання щодо інноваційного розвитку сільського господарства. До них слід віднести питання формування економічної стратегії як основи інноваційного розвитку підприємств, вибору напрямків інноваційного розвитку підприємств сільського господарства та факторів підвищення інноваційної діяльності.

Мета дослідження – обґрунтування факторів впливу на інноваційний розвиток аграрних підприємств і рекомендації щодо вибору стратегії інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Матеріали та методика дослідження. Матеріалами дослідження слугували наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених щодо управління та організації інноваційних процесів на підприємствах АПК. У процесі дослідження використовувалась низка методів, серед яких: діалектичний, узагальнення, порівняння та абстрактно-логічний.

Результати досліджень та їх обговорення. Серцевиною інноваційного розвитку підприємств є розробка, впровадження та реалізація новизни, яка може бути втілена у принципово нових сучасних технологіях, випуск нових видів продукції або удосконалення вже існуючих, введення нових прогресивних управлінських або організаційних рішень, котрі стосуються інноваційної діяльності на сільськогосподарських підприємствах, тому інновація повинна мати вигляд злагодженої системи, яка ефективно працювала б на мікро- та макрорівнях процесу розвитку підприємства. На мікрорівні – це організація трудового процесу, навчання всіх фахівців на підприємстві, які мають залучатися до інноваційної діяльності, розробка для них спеціалізованих навчальних програм, котрі допоможуть

адаптуватись до змін у багатосторонньому інноваційному процесі. До цього процесу необхідно залучати відповідні навчальні організації, у тому числі університети.

На макрорівні – це створення мереж серед інноваційно-активних підприємств, розробка або закупівля прогресивних новітніх технологій, запровадження політики ресурсозбереження, створення технопарків та ін.

За результатами дослідження В. П. Гордієнко, в Україні в умовах значного потенціалу для розвитку інноваційної діяльності функціонує лише 16 технопарків, з яких 5 були створені нещодавно, а реально діє тільки 4 [1].

Слід зазначити, що за глобальним індексом інновацій Україна серед 141 країни світу станом на 2012 рік за рівнем розвитку інновацій у країні посідає 63 місце з індексом 36,1; за рівнем розвитку та впровадження технологій – 30 місце з індексом 39,2; за інвестиційним потенціалом – 88 місце з індексом 18,6; за рівнем конкурентоспроможності – 65 місце з індексом 64,2 [2]. На жаль, ці дані свідчать про те, що левова частка наукового та ресурсного потенціалів України не використовується.

Отже, постає потреба у нарощуванні інноваційного потенціалу підприємств. Саме підвищення інноваційного потенціалу на підприємствах сільського господарства допоможе досягти стабільності у виробничій діяльності, швидкості реагування та адаптації до змін зовнішнього середовища.

Під потенціалом, як правило, мають на увазі здатність господарюючого суб'єкта найбільш ефективно реалізовувати те або інше функціональне завдання за максимального використання наявних економічних ресурсів. Відповідно до цього принципу під інноваційним потенціалом розумітимемо економічні можливості підприємства щодо ефективного залучення нових технологій у виробництво. До таких можливостей можна віднести інтелектуальні, матеріальні, фінансові, кадрові та інфраструктурні.

Від величини інноваційного потенціалу залежить вибір стратегії інноваційного розвитку підприємства [3]. Підприємства можуть обрати стратегію інноваційного розвитку, спираючись на співвідношення наявних і бажаних ресурсів. Обраною може бути і стратегія конкурентоспроможної переваги, за якої керівники вдосконалюватимуть якісні показники товарів і послуг. Існують також стратегія введення новацій (як організаційних, так і новацій, які стосуються систематичного випуску новітніх товарів і послуг), стратегія доповнення або модернізації наявної продукції (послуг) та стратегія консолідації або купівлі та ін.

Залежно від наявних інноваційних ресурсів підприємство має обирати той шлях стратегії інноваційного розвитку, який буде найсприятливішим. До інноваційних ресурсів слід віднести інформаційні, матеріально-технічні, інтелектуальні, фінансові, наукові, технологічні, просторові, кадрові та організаційні. Основу інноваційного потенціалу підприємства становлять кадрові, фінансові та матеріально-технічні складові, науково-технічні й інтелектуальні можливості підприємства [4].

Саме розвиток і поєднання усіх інноваційних ресурсів на підприємстві дасть змогу підвищити інноваційний потенціал та ефективно керувати усім процесом інноваційної діяльності на підприємстві.

Згідно із Законом України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні”, статтею 4 про стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності на 2011–2021 роки, технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу [5] визначено як один з пріоритетів. Однак, як відзначає О. І. Янковська, оцінити ефективність впровадження нововведень у величезному масиві сільськогосподарських підприємств неможливо, оскільки інформація про інноваційну активність таких підприємств не акумулюється у формах звітності, що, в свою чергу, гальмує розвиток теорії та методології управління інноваційними процесами в сільськогосподарських підприємствах [6].

Автор М. Жибак підкреслює, що на сільських територіях нині створюється майже третина валового внутрішнього продукту України. Станом на 1 січня 2012 року на цих територіях мешкає 14,52 млн осіб, що становить 31,2% усього населення України [7]. Отже, інноваційний розвиток аграрної сфери України є чи не першочерговим завданням, яке потребує нагального вирішення.

За даними Головного управління статистики у Вінницькій області станом на 1 листопада 2010 року діючими є 2317 сільськогосподарських підприємств разом із фермерами, у 2011 році – 2354, у 2012 році – 2328 сільськогосподарських підприємств разом з фермерами [8]. Вінниччина має один із найпотужніших серед регіонів України агропромисловий комплекс.

Питома вага Вінницької області в загальнодержавному виробництві сільськогосподарської продукції у 2012 році становила 6,5 %, тобто зросла за останні три роки на 0,2 %. За обсягами виробництва сільськогосподарської продукції у 2010–2011 рр. область займала перше місце в

Україні, у 2012 році – друге. За 2010–2012 рр. обсяги виробництва валової продукції сільського господарства нарощено з 12,6 до 14,5 млрд грн, тобто на 15,1 % [8].

З урахуванням значень названих вище показників, слід вказати на необхідність впровадження інновацій у сільськогосподарські підприємства, які слугуватимуть рушійним чинником для активізації їх діяльності та розвитку українського АПК в цілому. Однак, перехід більшості підприємств сільського господарства на інноваційний шлях розвитку потребує не тільки власних ресурсів, але й достатньої кількості інвестицій, зокрема державних. За даними переліку інвестиційних проектів, які реалізуються та будуть реалізовуватись в агропромисловому комплексі Вінницької області у 2013–2015 рр., 82 сільськогосподарських підприємств Вінницької області отримають інвестиції для реконструкцій, переобладнання та будівництва [8].

Динаміка капітальних інвестицій в сільське господарство Вінницької області у 2007–2012 рр. (рис. 1) показує, що найменша кількість інвестицій мала місце у 2007 році, а найбільша – у 2011 році.

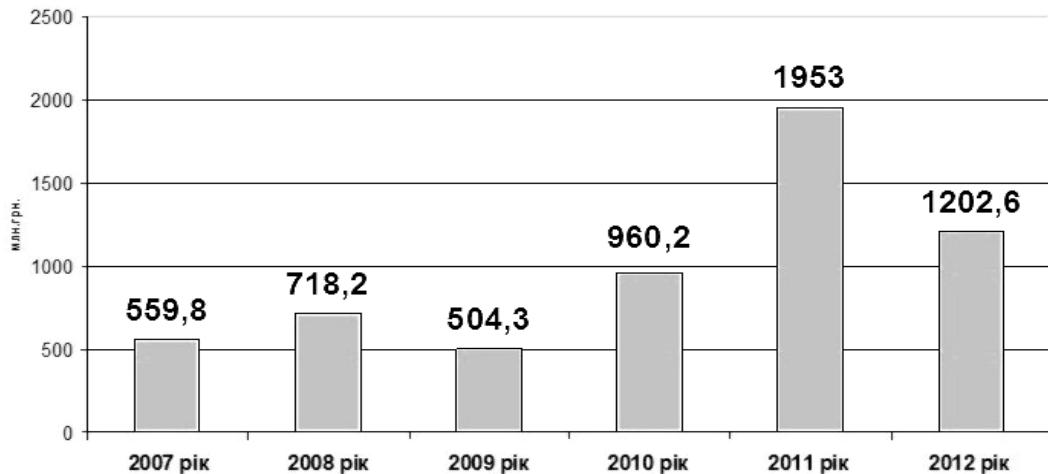

Рисунок 1. Динаміка капітальних інвестицій в сільське господарство Вінницької області
Джерело: дані Головного управління статистики по Вінницькій області.

З огляду на динаміку прямих іноземних інвестицій в сільське господарство Вінницької області (рис. 2) спостерігається тенденція впевненого збільшення їх обсягу у 2007–2012 рр.

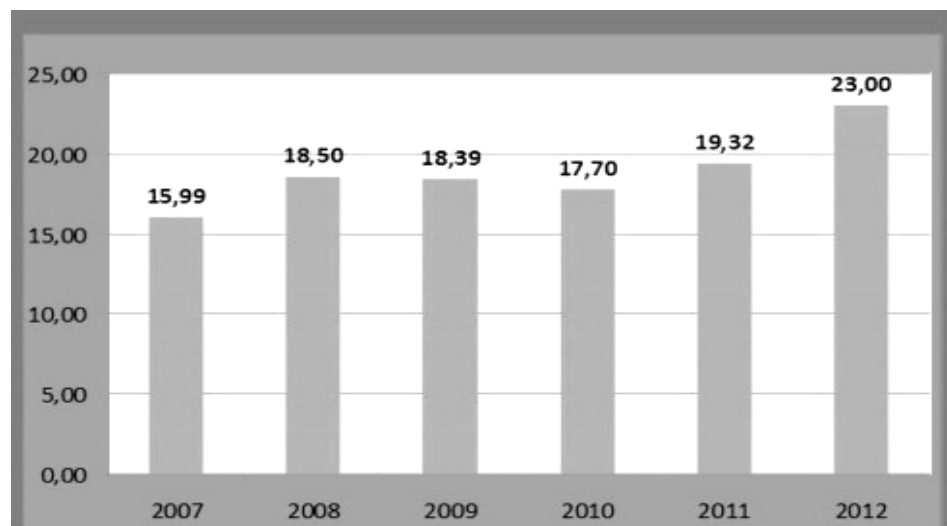

Рисунок 2. Динаміка прямих іноземних інвестицій в сільське господарство Вінницької області
Джерело: дані Головного управління статистики по Вінницькій області.

Однак, ефективна діяльність підприємств АПК потребує не тільки отримання інвестицій, а й можливостей, умов та потенціалу для їх використання. Для цього кожне сільськогосподарське підприємство має розробити чітку раціональну інвестиційну стратегію.

Значних тенденцій до покращення конкурентоспроможності аграрних підприємств за останні роки не спостерігалось, тому звернемося до такого інструменту управління, як логістика із синергетичними зв'язками.

За визначенням Сіренко І. В. та Вольнової О.М., логістика – науково-практична концепція управління потоковими процесами, що відбуваються під час проходження потоків матеріальних ресурсів та відповідної їм інформації від джерела їх виникнення до кінцевого споживання з оптимальним співвідношенням сукупних логістичних витрат та задоволення споживачів [9].

Синергія – це сумарний економічний ефект, який досягається у разі взаємодії двох або більше факторів, котрі в кінцевому результаті дають кращі результати, ніж кожний з них окремо. Власники сільськогосподарських підприємств постійно мають справу з переробкою, обробкою, переміщенням та зберіганням продукції, а також транспортуванням її до кінцевого споживача. Планування, координація й ефективна реалізація заходів щодо врахування значної кількості факторів через вибір стратегії інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств є невід'ємною частиною кінцевого успіху та високої конкурентоспроможності цих підприємств. За даними міжнародної статистики, логістичні витрати складають майже 20 % кінцевої вартості продукції. Таким чином, мінімізація логістичних витрат та адаптація підприємств до сучасного механізму логістики відкриває можливості отримання значної конкурентної переваги на ринку збуту. Саме ці фактори потребують включення їх у перелік основних щодо вибору стратегії інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Успішне та беззбиткове функціонування господарських товариств, приватних сільськогосподарських підприємств, виробничих кооперативів, фермерських господарств, державних агропідприємств і підприємств інших форм власності потребує надійного, точного та швидкого логістичного сервісу, який координуватиме функціонування цих підприємств. Зокрема, транспортування має відбуватися за планом, без затримок, а продукція за перевезень – зберігатися у відповідних умовах та доставлятися без пошкоджень. Повний комплекс логістичних послуг та контроль за логістичними витратами допоможе власникам агробізнесу підвищити ефективність управління в усіх сферах виробничої діяльності підприємства.

Висновки. Підвищення конкурентоспроможності підприємств сільського господарства в сучасних умовах ринкових відносин потребує інноваційної стратегії, яка б не тільки допомагала швидко адаптуватися до змін, але й давала змогу використовувати весь потенціал підприємства, мінімізуючи при цьому витрати. Стратегія інноваційного розвитку, яку обиратимуть підприємства, впливатиме на підвищення конкурентоспроможності їх продукції, забезпечуватиме довготривалість конкурентної позиції та підвищення ефективності їх функціонування. Логістика із синергетичними зв'язками сприятиме інноваційному розвитку сільськогосподарських підприємств.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гордієнко В. П. Інноваційний розвиток регіонів на основі технопаркової концепції / В.П. Гордієнко // Економічний простір. – 2011. – № 46. – С. 37–44.
2. The global innovation index 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalinnovationindex.org>.
3. Фірсова С. М. Основні елементи інноваційного потенціалу / С. М. Фірсова, С. В. Чеботар // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 3 (25). – С. 202–207.
4. Могилов Ю. М. Інноваційні ресурси, структуризація та методи оцінки інноваційного потенціалу підприємства, макро- та мікроекономічні аспекти інноваційної діяльності / Ю. М. Могилов // Прометей. – 2008. – № 2 (26). – С. 93–98.
5. Закон України про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні // Відомості Верховної ради України (ВВР). – 2012. – № 19–20. – 166 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>.
6. Янковська О. І. Інноваційна активність приватних сільськогосподарських підприємств Житомирської області / О. І. Янковська // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 40-річчю економічного факультету [“Обліково-аналітичне та фінансове забезпечення розвитку АПК України: проблеми і перспективи”]. Житомир, 25–26 лист. 2010 р. / М-во аграрн. політ., ННЦ “Ін-т аграрн. економіки” НААНУ [та ін.]. – Житомир: Вид-во ЖНАЕУ, 2010. – С. 155–159.
7. Жибак М. Шляхи удосконалення інноваційної діяльності в сільськогосподарських підприємствах [Електронний ресурс] / М. Жибак // [Тези Інтернет-конференції 20–21 вересня 2012 року](http://www.stelmaschuk.info/archive-internet-conference/52-conferencia-20-09-2012/313-2012-09-30-13-43-29.html). – Режим доступу: <http://www.stelmaschuk.info/archive-internet-conference/52-conferencia-20-09-2012/313-2012-09-30-13-43-29.html>.
8. Дані Головного Управління статистики України у Вінницькій області за 2007–2012 роки.
9. Вольнова О. М. Логістичний підхід до формування аграрного виробництва / О. М. Вольнова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 2, т. 1. – 162 с.

Актуальные вопросы выбора стратегии инновационного развития сельскохозяйственных предприятий

О.О. Данилюк

В статье представлены основные аспекты инновационного развития сельскохозяйственных предприятий. Исследованы факторы влияния на инновационную деятельность предприятий АПК. Установлено, что высокий инновационный потенциал предприятия, достаточное количество инновационных ресурсов и целевое использование инвестиций являются движущей силой на пути к инновационному развитию сельскохозяйственных предприятий. Осуществлен анализ динамики капитальных и прямых иностранных инвестиций в сельское хозяйство Винницкой области за 2007–2012 гг. Предложено обратиться к такому инструменту управления, как логистика с синергетическими связями. Обоснована необходимость применения данной стратегии в современных условиях рыночных отношений.

Ключевые слова: инновационный потенциал, инновационные ресурсы, логистика, синергия, конкурентоспособность предприятия.

Надійшла 14.10.2013.